

Ushbu maqalada erkin kurash bo'yicha oliy toifadagi kurashchi qizlarning mashg'ulot yuklamalarini rejalashtirish haqida so'z etilgan.

В этой статье речь идет о планировании тренировочных нагрузок высококвалифицированных борцов-женщин вольного стиля.

This article is about planning the training loads of high-qualified female fighters of freestyle wrestling.

XABAR KOMMUNIKACIYA TEXNOLOGIYALARININ FIZIKA PANIN OQITIWDAĞI ÁHMIYETI

G.R.Kadirimbetova – doktorant

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayanch so'zlar: kompetensiya, informatsion kommunikatsiya, informatsiyon texnologiyalar, virtual olam, virtual laboratoriya.

Ключевые слова: компетенция, информационная коммуникация, информационные технологии, виртуальный мир, виртуальная лаборатория.

Key words: competence, information communication, information technology, virtual world, virtual laboratory.

Mámleketimizdegi Joqarı oqıw orınlarınń tiykarǵı maqseti. búgingi kún talabına iuwap beretuǵın joqarı maǵlıwmatlı jetik qánigelardi tavarlawdan ibarat. Hár bir qánige, ol qaysı tarawda islewine qaramastan, óz isin búgingi kún zaman talabı dárejesinde orınlawı ushın kompyuter texnologiyaların tereń biliwi zárúr. Sebebi, «Kadrlar tayarlaw milliy programmasın» da «Kadrlar tayarlaw sistemasın hám mazmunın mámleketiń sociallıq hám ekonomikalıq rawajlanıwınan, jámiyet talaplarınan, ilim, mádeniyat, texnika hám texnologiyalırdıń zamanagóy jeti-skenliklerinen kelip shıqqan halda rawajlandırıp barıw zárúr», – dep belgilengen.

Demek, úziksiz bilimlendiriw sistemasınıń aldında turǵan eń zárúr hám aktual wazıypalırdıń biri - bul bilimlendiriw procesinde zamanagóy oqıtıw hám xabar kommunikaciya texnologiyaların keń paydalanıw, olardı oqıw procesine endiriw hám dúnya standartları talaplarına juwap beretuǵın qanıygelardi jetistirip beriwden ibarat.

Bul wazıypalar respublikamız Prezidentiniń «Fizika tarawında bilim sıpatın asırıw hám ilimiy izertlewdi rawalandırıw ilajları» haqqındaǵı 2021-jıl mart ayındaǵı PQ-5032 sanlı qararında óz kórinisin tapqan. Qararda Prezidentimiz bilimlendiriw procesinde zamanagóy oqıtıw usılların, sonıń ishinde, xabar-kommunikaciya texnologiyalırdı oqıtıw procesinde keń en jaydırıw kerekligin atap ótedi [1].

Búgingi kún bilimlendiriw sistemasınıń aldında turǵan sheshiliwi talap etiletuǵın máselelerdiń biri tiykarǵı - tayanış kompetenciyaardı támiynlewshi usıllardı qalıplestiriw hám jetilistiriw bolsa, bul baǵdarda kompyuter texnologiyalarınan paydalanıw effektiv nátiye beredi. Kompyuter texnologiyalarınan paydalanǵan halda tayanış hám qanıygelik kompetenciyaardı qalıplestiriw zamanagóy cıfralı kommunikaciya ortalıqta ámelge asırıladi.

G.K.Selebkı pikiri boyınsha kompyuter texnologiyası degende kompyuter arqalı oqıwshılardıń informaciyanı tayarlaw hám jetkerip beriw procesi túsiniledi [2].

Al N.S.Purısheva hám S.E.Kameneckiylerdiń pikiri boyınsha kompyuter texnologiyalarınń fizika panin oqıtıwda paydalanıwdaǵı tiykarǵı pedagogikalıq maqsetleri tómendegishe:

1. Bilim alıwshılardıń kommunikativ qábiletin hám bilim alıwǵa bolǵan qızıǵıwshılıǵın asırıw.
2. Oqıtıw procesiniń effektivligin hám sıpatın asırıw.
3. Jámiyetniń informaciyanıwı nátiyesinde júzege kelgen sociallıq talapları qanaatlandırıw [3].

Demek, kompyuter texnologiyalarınan oqıw procesinde paydalanıw, bilim alıwshılardıń qorshaǵan ortalıqtaǵı qubılıslardı, processlerdi úyreniwge, ózbetinshe jumıs islew qábiletin shólkemlestiriwge hám qalıplestiriwge múmkinshilik beredi, yaǵnıy ilimiy tiykarlanǵan dúnya qarasin qalıplestiredi [4].

Albette, bul birinshi gezekte, fizika panininde tiyisli bolıp tabıladi. Fizika - bul fundamental ilim bolıp, tábiyattıń ápiwayı hám ulıwma nızamlıqların, materiyanıń dúzilisin hám qásiyetin, hámde qozǵalıw nızamların úyretuǵın pán.

Sonlıqtan da, fizika panin oqıtıwda kompyuter texnologiyaların paydalanıw úlken áhmiyetke iye. Máselen, mikrodúnya hám makrodúnya qubılısların, jáne de yadrolıq hám kvant fizikası qubılısların kompyuter texnologiyalarınan paydalanbay sabaq procesinde kórgizbelikti támiynlew bir qansha qıyınshılıqlardı payda etedi.

Sebebi, kompyuter texnologiyaları sabaq procesiniń mazmunın, oqıtıw túrin hám sıpatın ózgartiriwshi katalizator wazıypasın atqaradı.

Kompyuter texnologiyalarınan paydalanıp sabaq ótiw, pedagogqa birinshiden, óziniń dóretiwshiligin, individuallıǵın kórsetiwge múmkinshilik berse, ekinshiden maǵlıwmat deregi, illyustraciya, obektlerdi modellestiriwge, hár qıylı usıllardı qollanıwǵa, waqıttı únemlewge, bilimlendiriw maydanın keńeytiwge imkan beredi.

Kompyuter texnologiyaları arqalı ótilgen sabaqta kórgizbelilik joqarı boladı, fizika panin kórgizbelikti talap etetuǵın pán bolǵanlıqtan, fizika panin oqıtıwda kompyuter texnologiyalarınan paydalanıw bilim sapasınıń asıwına alıp keledi [5].

Sonıń menen bir qatarda kompyuter bilim alıwshılar ushın jańa informaciyaardı alıw deregi hám intellektual iskerlik instrumenti bolıp esaplanadı.

Al oqıtıwshı ushın bolsa, kompyuter didaktikalıq máselelerdi sheshiwde tiykarǵı qural bolıp tabıladi.

Atap ótiwimiz kerek, fizika-eksperimental ilim. Fizikalıq qubılıslardı laboratoriyaalıq eksperiment jumıslarısız úyreniw múmkin emes. Ayırım laboratoriya jumısları, quramalı úskenelerdi talap etedi, bul úskeneler hámme laboratoriya xanalarında bolmawı múmkin. Usınday jaǵdayda quramalı úskeneler rolin komp'yuter arqalı virtual laboratoriya jumısları atqaradı. Virtual laboratoriya jumısları real eksperimental úskenelerdiń kompyuterlestirilgen modeli. «Virtual barlıq» ataması 1970-jılardıń aqırlarında Massachuset texnologiya institutında Jaron Lanier tárepinen oylap tabılǵan, al birinshi ret amerikalı kinematografshılar tárepinen qollanılgan.

Virtual laboratoriyalırdıń eń keń taralǵan túri bul kompyuter simulyatorları bolıp tabıladi. Kompyuter stimulyatorlarınan eki baǵdarda paydalanıw múmkin: real obektlerdi modellestiriw hám usı modelerdi rawajlandırıw. Bilim alıwshılar kompyuter simulyatorları járdeminde usı virtual modelerdi jaratıw hám baqlaw múmkinshiligine iye boladı.

Usınday virtual laboratoriyalırdıń biri-bul Kolorado universiteti proekti [PhET Interactive Simulations](#) bolıp tabıladi. Bul 2002-jılı Nobel sıylıǵınıń laureatı Karl Viman tárepinen tiykar salınǵan ashıq resurslı kommercialıq emes proekt bolıp, bul ierde fizika, ximiya, biologiya hám t.b. pánlerge tiyisli 125 ten artıq pulsız interaktiv stimulyaciya lar javlastırılǵan hám olar 65 tilge awdarmalanǵan. Bul proekttiń iáne bir múmkinshiliklerinen biri sol ierdiń ózinde qalegen tilge awdarmalawǵa boladı. Házirgi waqıtta bizler bir topar talabalar menen birgelikte usı proekttegi virtual laborativa jumısların qaraqalpaq tiline awdarmalaw jumısların alıp barmaqtamız. Men oylavman, eger de usı awdarma óz juwmaǵına jetse fizika hám astronomiya qanı-

geligimiz talabalari ushın qaraqalpaq tilinde tayar virtual laboratoriya jumislari payda boladı.

Demek, xabar-kommunikaciya texnologiyaların bilimlendiriw procesine endiriw oqıtw sıpatın kóteriwe, bilim alıwshılardıń qızıǵıwshılıǵın arttırıwǵa, hár bir mashqalanıń sheshimin tabıw ushın individual qatnasta bolıwǵa hám sabaq procesinde waqıttı únemli paydalanıwǵa múmkinshilik beredi.

Ádebiyatlar

1. «Fizika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida» O'zbekiston respublikasi prezidentining PQ-5032-son qarori.
2. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. // -М.: «Народное образование», 1998. –С. 256.
3. Каменецкий С.Е., Пурешева Н.С., Вадеевская Н.Е. и др. Теория и методика обучения физике в школе: общие вопросы. Учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений. // Под ред С.Е.Каменецкого, Н.С.Пурешева. –М.: «Академия», 2000. –С. 369.
4. Begimqulov U.S.H. Pedagogik ta'limda zamonaviy axborot texnologiyalarni joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. –Toshkent: «Fan», 2007.
5. Беспалько В.П. Образование и обучение с участием компьютеров (педагогика третьего тысячелетия). –М.: 2002. –С. 349.

REZYUME

Maqolada ta'lim tizimi sifatini oshirish borasidagi vazifalar haqida, bu masalalarni echishda kompyuter texnologiyalarining o'rni to'g'risida so'z etilgan. Kompyuter dastur va texnologiyalari orqali ma'lum yo'nalishda zaruriy ko'nikmalarni hosil qilishga yordam beradi. Bugungi kunga kelib ta'lim jarayonining texnologik bazasini hozirgi zamon texnik vositalarini joriy etish yo'li bilan takomillashtirish, ta'lim tizimini modernizatsiyalashning asosi bo'lmoqta. Shunki, kompyuter – talim oluvchilar uchun yangi informatsiyalarni olish manbayi va intellektual ishchanlik instrumenti bo'lib hisoblanadi.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются задачи повышения качества системы образования, роль компьютерных технологий в решении этих проблем. Сегодня совершенствование технологической базы образовательного процесса за счет внедрения современных технических средств является основой модернизации системы образования. Потому что компьютер - это источник новой информации для студентов и инструмент интеллектуальной деятельности.

SUMMARY

The article discusses the tasks of improving the quality of the education system, the role of computer technologies in solving these problems. Today, improving the technological base of the educational process through the introduction of modern technical means is the basis for the modernization of the education system. Because a computer is a source of new information for students and a tool for intellectual activity.

ЎЗБЕКИСТОНДА БОЛА ХУҚУҚЛАРИНИ ХИМОЯ ҚИЛИШНИНГ ИЛМІЙ – НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ

А.К.Кадрекова – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори

Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

Р.Н.Рахманов – катта ўқитувчи

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси

Таянч сўзлар: болалар, бола ҳуқуқлари, конвенция, конституция, болалар фаровонлигини таъминлаш.

Ключевые слова: дети, права детей, конвенция, конституция, благополучие детей.

Key words: children, children's rights, conventions, constitutions, child welfare.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганнинг 27 йиллиги муносабати билан ўтказилган тантанали йиғилишда Президент Ш.Мирзиёев жамиятда инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаш борасида фикр билдиради экан: “Биз жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш борасидаги ишларимизни узлуксиз давом эттиришимиз зарур. Ҳуқуқий тарбияни мактабгача таълим тизимидан бошлашимиз, бу борадаги илк кўникмалар она алласи каби фарзандларимиз қалбидан умрбод жой олиши зарур”, деб таъкидлади [1].

Бу борадаги аниқ мақсад ва вазифаларни белгилашда қуйидагиларни инобатга олиш мақсадга мувофиқ:

болалар фаровонлигини таъминлашга қаратилган қонулар ва қонуности ҳужжатларни ўқитувчилар ва ота-оналарга тушунтириш ишларининг самарали шакл, метод ва воситаларини аниқлаш, амалиётга татбиқ этиш;

болаларга таълим бериш, уларни тарбиялаш ва ривожлантириш сифатини ошириш мақсадида узлуксиз таълим тизимида инклюзив таълимни ривожлантириш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этиш;

мамлакатимизда болалар фаровонлигини таъминлашда давлат ва жамоат ташкилотлари ҳамкорлигини кучайтириш;

ҳамоларни бугунги кунда уларнинг онгига салбий таъсир кўрсатаётган, ҳуқуқбузарлик, жиноят ва бошқа ғайриижтимоий хатти-ҳаракатлар содир этишга ундаётган “оммавий маданият” таъсиридан асраш;

болалар ҳуқуқларининг таъминланганлик даражасини мониторинг қилиш тизимини такомиллаштириш;

болалар фаровонлигини таъминлаш борасида амалга оширилаётган ишларнинг оммавий ахборот воситалари орқали ёритилишини янада кучайтириш;

бола ҳуқуқлари, бола ҳуқуқларининг ҳимояланиши, болалар савдоси, болаларга нисбатан зўравонлик каби ҳолатларни тушуниш учун болаларда, аввало, бола ҳуқуқларига оид тушунчаларни шакллантириш талаб этилади.

Бундай тушунчаларни умумий ўрта таълим тизимининг бошланғич синф ўқувчиларидан бошлаб шакллантириш уларда ҳуқуқий онг, ҳуқуқий маданият, ҳуқуқий дунёқараш шаклланишига имкон яратади.

Бугунги кунда мамлакатимизда бола ҳуқуқлари, айниқса, уларни ижтимоий ҳимоя қилишга қаратилган қатор ишлар амалга оширилмоқда.

Сўнгги йилларда Ўзбекистон Республикаси Президентининг бола ҳуқуқларини таъминлашга доир қатор фармон ва қарорлари қабул қилиниб, соҳалар кесимида ижрога қаратилди. Жумладан, таълим тизимида янги 11 йиллик умумий ўрта таълимнинг мажбурий этиб белгиланиши, касб-хунар таълимнинг 11 йиллик база негизида қабул қилиниши, болалар учун ихтисослаштирилган таълим муассасалари ташкил этилиши, касб-хунар таълимнинг ихтиёрийлиги, олий таълимда квоталанган ўринларнинг жорий этилиши, энг муҳими, мактабгача таълим-тарбиянинг алоҳида йўналишда белгиланиши учун самарали механизм яратиб берилди.